

De Moordmolen van Kalslagen

DE WAARHEID LIGT IN HET MIDDEN

Onze streek zit vol met legendes en mythes, waarvan soms de oorsprong niet helemaal duidelijk is. In Van Streek worden die verhalen opnieuw verteld. De basis van deze verhalen ligt in de legendes. Het speelt zich af op bestaande plaatsen, waar je ook de legende kunt terugvinden. De personages zijn fictief, maar het verhaal dat zij vertellen klinkt geloofwaardig. Is het echt gebeurd of is het gewoon een mooi verhaal? De waarheid ligt in het midden.

Kijk uit joh Vladimir. Je gouden kettinkje valt bijna in de stukbak. Rene raapt hem op voordat Vladimir hem weg kan grissen. “Laat es effe zien. Zo das een mooi hangertje. Maar wat apart, heet je vriendinnetje Antje Romeijn? Jij komt toch uit Bulgarije Vladimir? Of heb je daar ook Antjes?” Rene klapt in zijn handen van plezier. Het gips stoft op als hij het kettinkje aan Vladimir overhandigt. “Jaah klungelieg von mei.”

Vladimir is net 19 en werkt al drie jaar in Nederland, als stukadoor. Meestal samen met Rene. Rene kijkt hem tenminste niet met vreemde ogen aan. Veel andere werknemers bij aannemersbedrijf Breeg & Seldenthuis in Vrouwenakker hebben niet veel op met de concurrenten uit Oost-Europa. Vooral de stukadoors uit Volendam – waar het stikt van de stukadoors – hebben een hekel aan de goedkope krachten die een taal spreken die niet de hunne is. Rene stelt hem keer op keer gerust. “Als ze een keer een foute opmerking over jou maken sla ik ze op hun smoel”, heeft hij hem een paar weken geleden nog verzekerd. “Maar die Volendammers hebben hun eigen taaltje, die versta ik evenmin als jij”, schaterde hij er achteraan.

Het slotje van zijn gouden ketting met hangertje is kapot. Hij stopt hem in de zak met rits van zijn witte overall. Voorop zijn borst. En klopt even om te voelen of de hanger daar veilig zit. “Je moet er mee naar die juwelier in Uithoorn, die maakt ‘m in een handomdraai. Dat kost je echt geen fortuin”, adviseert Rene hem. Maar Vladimir hoort Rene amper nog. In gedachten is hij afgedwaald naar zijn achtste verjaardag. Thuis op het platteland van Marafeltsi, vlakbij de stad Elena, aan de voet van het Balkangebergte. Zinderende zomerhitte, vriendjes die komen voetballen, taart eten en in de schaduw schommelen onder de immens hoge eikenboom. Omdat hij jarig is mag hij van zijn oom Georgi voor het eerst de trekker besturen. Met zijn dikke behaarde handen controleert oom het stuur, maar hij zit er achter. O zo trots. Het roestige ding ziet er niet uit, maar oom Georgi is de enige in het dorp met een trekker. En hij zit achter het stuur. Zijn moeder lacht haar gouden tanden bloot als hij voorbij rijdt. Ze zwaait. ’s Avonds speelt hij met zijn vrienden uit het dorp in het zwembadje dat bij tante Yana in de tuin staat. Tante Yana is de zus van zijn overleden vader.

“Vladi, hierkomen”, schreeuwt zijn moeder hem uit het bad. “Tante Yana heeft een cadeau voor je.” Moeder slaat een zelfgestookte rakia achterover vlak voordat zij haar drijfmatte zoon in de armen sluit. Ingeklemd tussen haar machtige armen en borsten kan hij geen kant meer op. Dat haar typisch Oost-Europese bloemetjesjurk ook nat wordt, deert haar niet. Daarvoor is haar enige kind haar veel te lief. “Tante Yana heeft iets speciaals voor jou. Zie je dat doosje?” Tante opent het koperen geval op tafel. De inhoud schittert. Goud. “Kijk mijn jongen. Deze gouden ketting is van je vader geweest. Op zijn sterfbed heb ik hem moeten beloven dat ik jou dit zou geven op je achtste verjaardag. Bewaar het goed. Het is een oud familiestuk. Eeuwenoud. Toen onze familie nog over Europa zwierf, was deze ketting al bij ons in de familie. Er staat een mysterieuze tekst op: ‘Antje Romeijn’. Waarschijnlijk heeft het met Rome of de Romeinen te maken. Zo oud is het al. Ik doe hem om je nek. Je mag hem niet verliezen. En vergeet niet: als jouw oudste zoon acht wordt, geef je de ketting aan hem. Dat is een belofte die je nu moet doen. Neem een slok rakia en spuug het uit. Daarmee zweer je trouw.” Nog proeft Vladimir de brandende rakia als hij aan dat moment denkt. Slim van tante Yana: de belofte staat in zijn geheugen gegrift.

Vrijdagavond. Het miezert in de Dorpsstraat van Uithoorn als Vladimir de deur van juwelier Spotsap openzwieret. “Kan ik je helpen jongeman?”, klinkt het vriendelijk doch beslist vanachter de jaren vijftig toonbank. Vladimir legt de gouden ketting op het tableau. “Het slotje is kapot.” Zonder te antwoorden buigt de juwelier zich over de hanger, zet zijn brilletje op z’n neus en staart vijf tellen naar de ketting om zich vervolgens tot Vladimir te richten. “Zo, das een oud dingetje. Hoe kom je eraan?” vraagt hij wantrouwig. “Kunt u het slotje maken?” herhaalt Vladimir die niet zit te wachten op boertige vragen van een dorpsondernemer. “Alles kan jongen, alles kan. Maar niet zo haastig, laat me dat hangertje es even van dichterbij bekijken. Daar heb je toch geen bezwaar tegen!” Spotsap pakt van onder de toonbank zijn loep erbij om het mees-terteken te bestuderen. “Hij is van rond het jaar 1700, van de Amsterdamse edelsmid Cornelis Kinnebel. Bijzonder exemplaar hoor, 24-karaats puur goud. Het hangertje is trouwens afgeleid van het Keltisch kruis, wist

je dat? Maar hè... wat staat hier nou gegraveerd? Antje Romeijn? Is dat familie van jou?” Vladimir ontspant door het plotselinge enthousiasme van Spotsap. “De ketting en het hangertje zijn al heel lang binnen onze familie. Het wordt doorgegeven van vader op zoon. Het behoedt ons voor ongelukken. Mijn tante Yana heeft mij verteld dat onze familie vroeger door Europa zwierf, vooral door Frankrijk, België, Engeland en Nederland. Het waren zigeuners. Maar wij wonen al decennialang in hetzelfde dorpje in Bulgarije. We hebben daar een boerenbedrijf, dat familiebezit is. Maar ‘Antje Romeijn’, heeft dat iets met de Romeinen te maken?”

Spotsap lacht om de schattige naïviteit van Vladimir. “Het kettinkje en de hanger dateren in ieder geval niet uit de Romeinse tijd. Zoals ik al zei, die is gewoon hier in Amsterdam gemaakt. Antje Romeijn, of de man van Antje, is waarschijnlijk de eigenaar geweest. Vroeger werden dit soort kettinkjes bij de doop van een kind cadeau gedaan, of bij trouwerijen. In plaats van een ring, zoals dat nu het geval is, gaven bruid en bruidegom elkaar soms een ketting. Duidelijk is dat deze ketting en hanger van Nederlandse afkomst zijn. Jouw voorfamilie is in Nederland geweest of heeft contact gehad met Nederlandse handelsreizigers, dat kan niet anders. Weet je, kom volgende week maar terug. Ik maak dat slotje en misschien dat ik nog het een en ander te weten kan komen over de achtergrond van het kettinkje. Ik heb nog wel wat contacten hier in de buurt.”

De professioneel vriendelijke glimlach van Spotsap verdwijnt op het moment dat de winkeldeur zich achter Vladimir sluit. Huiveringwekkende rillingen rollen over zijn verrimpelde lichaam. Kippenvel tot op zijn teenharen. Zo snel mogelijk schuifelt hij naar de winkeldeur. Sluit deze. Draait het open/gesloten bordje om en sluipt naar achteren, als een opgesloten kat in een kaaspakhuis. Stinkend naar zweet bereikt hij door het halletje de achterkamer annex keuken van zijn nering. Het kettinkje brandend in zijn knuist. “Antje Romeijn”, mompelt hij in zichzelf. “Hahaha, wie had dat ooit van zijn leven nog gedacht. Dat ik dat nog mag meemaken.”

“Joh, wat ben je vroeg. Waren er geen klanten?”, schreeuwt Annie Spotsap net iets te hard richting haar man als ze de deur van de voorkamer open hoort gaan. Ze zit met de rug naar de deur toe naar RTL4 te kijken. Het lijkbleke gelaat van manlief ontgaat haar als hij in zijn eikenhouten leunstoel kruipt. “He Henk, haal effe een bakkie koffie voor me,

‘k zit net zo lekker voor de buis. Henk? Henk? Waarom zeg je nie...ts? HENK???’ Juwelier Spotsap ligt voorovergebogen in zijn stoel. Hij heeft zojuist zijn laatste adem uitgeblazen.

Urinevlekken op de eikenhouten leunstoel worden zichtbaar als twee mannen van de uitvaartmaatschappij het levenloze lichaam van de stoel in de kist tillen. Getver nog pisllekken ook, denkt Annie. Hun huwelijk was toch al niet om over naar huis te schrijven. “Moest je nou op deze manier afscheid van me nemen Henk”, praat ze in zichzelf. “Hier mevrouw, nog een hangertje. Dat had uw man in zijn handen. Is het van u?” Zonder na te denken legt Annie het hangertje op de schouw, in het schaalte met paperclips en sleutels.

Vladimir had minstens vijf minuten voor de deur gestaan. De laatste keer een halve minuut de bel ingedrukt gehouden. “Mijn man ligt onder de zoden. De zaak is de komende weken dicht. Lees je de Uithoorn Koerier niet? Of kom je niet van hier?” roept Annie vanuit het bovenraam als ze Vladimir voor de winkel deur ziet staan. “Iek zoek die meneer die mein ketting zou maken.” Ook dat nog, denkt Annie bij haarzelf. Een of andere zigeuner op de stoep. Niet te vertrouwen die gasten, maar deze kijkt oprecht uit z’n knar. Wel vaker had ze zigeuners in de winkel gehad, altijd met goud. Of nepgoud. Gestolen uit de winkel hadden ze nooit, maar extra alert was ze wel. “Wat voor kettinkje was het?” “Een gouden”, roept Vladimir terug. “Dat raadt je de koekoek. Maar wat voor gouden ketting?” “Eentje met een kruisje erop. Ik heb ‘m vorige week vrijdagavond langsgebracht, het slotje was kapot.” “Vorige week vrijdagavond? Wacht, ik kom naar beneden.”

Even later zit Vladimir aan de koffie. Annie vertrouwt het gemoedelijke gelaat van de Bulgaarse jongeman. Zijn koffiebruine huid en donkere reeënogen doen haar Hollandse stugheid ontdooien. Helemaal als Vladimir oprecht geschokt is door het verhaal over de dood van de juwelier. “Je bent waarschijnlijk de laatste klant geweest”, vertelt Annie terwijl ze hem een plakje cake aanbiedt dat over is van de begrafenis. Onderwijl passeert de avond van zijn sterven weer de revue. “O gos, nou weet ik het weer”, terwijl ze zich spoedt naar het bakje met sleutels en paperclips. “Is deze van jou? Mijn man had hem in zijn hand toen ie stierf.”

“Antje Romeijn, Antje Romeijn”, stamelt Annie als ze het hangertje nog eens goed bekijkt voordat ze ‘m aan Vladimir overhandigt. “Wie is die Antje Romeijn in hemelsnaam!”, roept Vladimir boos. “Iedereen heeft het over die Antje Romeijn en ik weet van niets.” Annie kijkt hem enigszins vertederd aan. Jou had ik veertig jaar eerder moeten ontmoeten, schiet door haar hoofd. “Nou die Antje, mijn beste Vladimir, dat was het vriendinnetje van mijn man. Ze hadden op hun 16^e al verkering. Stapelgek waren ze op elkaar. Twee zomers lang ontmoetten ze elkaar iedere avond op het Jaagpad langs de Drecht. Vanaf de brug bij Vrouwenakker kun je het pad aflopen. Antje woonde namelijk aan de Bezwoeren Kerf, een boerenstraat vlakbij Vrouwenakker. Ze dachten dat niemand hen doorhad, verblind door de liefde. Vaak liepen ze tot de plek waar vroeger de molen van Kalslagen had gestaan. Ook wel de Moordmolen genoemd. En daar gebeurde het ongeluk. Jongens op brommers hadden het verliefde koppel al vaker zien keuvelen. En ja, Henk kwam uit Uithoorn, dat lag gevoelig natuurlijk. De boerenjongens uit die polder wilden niet dat die gasten uit Uithoorn hun meissies kwamen inpikken. Eén van die jongens wilde met zijn brommer Henk aanrijden, maar het ging mis en hij raakte Antje. Ze vloog door de lucht en kwam met haar hoofd op een steen terecht. Zo’n afgedankte slijpsteen die in de kant van de weg lag. Ze was op slag dood. Later is Henk met mij getrouwd, maar echte liefde was het niet. Zijn hart had hij aan haar gegeven.”

Annie neemt nog een slok van haar nu lauwe koffie. En staart in de eindeloosheid van haar bestaan. Nauwelijks beseffend dat Vladimir tegenover haar zit. “Echt bedroefd ben ik niet dat Henk dood is. Hij was niet onaardig. Maar echt meelevend was hij ook niet. Hij heeft jaren onderzoek gedaan naar het hoe en waarom van de dood van zijn Antje. Waarom lag die slijpsteen nu precies op die plek waar zij terecht kwam? Dat soort dingen. De een zou zeggen toeval, de ander lotsbeschikking. Maar zoals een diamantslijper tot in de kleinste detail zijn steen wil laten glinsteren, zo wilde hij in zijn eigen gedachten een monument maken voor de dood van zijn eerste en eigenlijk enige liefde. Soms zat hij wekenlang op zolder of zat hij in de archieven van gemeenten en plaatselijke historische verenigingen te pluizen naar informatie over de plek des onheils. Met geen woord sprak hij er met mij over. Ik raakte eraan

gewend en ging mijn eigen weg. Jaren later betrok hij mij er wel bij, hij moest blijkbaar zijn gedachten aan mij kwijt. Wetende dat wij allebei hadden aanvaard dat we niet elkaars grote liefde waren, maar dat we ook niets te verliezen of te vrezen hadden. Als ik met een andere man had aangepapt had Henk het niet eens erg gevonden. Ik heb nog wel sjans gehad met de voorzitter van de plaatselijke politiek hier, ikzelf was toen secretaris bij de vrouwenafdeling van het CDA. Leuke vent hoor. Ben nog met hem uit wezen eten maar verder is er weinig gebeurd. Paar zuigzoenen in mijn hals. Zo gulzig was hij nog wel. Maar verder was hij een veel te brave huisvader met twee kinderen die vooral bang was zijn ongeschonden reputatie te verliezen. Later is hij nog staatssecretaris geworden van een of ander knullig departement. Dus ik bleef bij Henk. Het verlies van Antje kon hij na verloop van tijd steeds beter plaatsen. Ik luisterde naar hem, gaf commentaar, maar vooral adviseerde ik hem om alles op te schrijven. Kijk, hier liggen zijn schriftjes.”

Vladimir knikt. “Je mag ze doorlezen, maar ik heb zo’n voorgevoel dat je de Nederlandse taal nog niet helemaal machtig bent.” Vladimir knikt weer. Zegt niets maar denkt er het zijne van. “Laat maar”, zegt Annie. “Beetje flauw van mij. Het gaat jou om de naam Antje Romeijn hé.” “Ja, uw man zei dat het kettinkje rond het jaar 1700 is gemaakt. Veel ouder dus dan de eerste geliefde van uw man.”

“En dat is nou precies wat Henk heeft onderzocht. Ik vertelde je toch van de Moordmolen? Henk heeft daar onderzoek naar gedaan. Het begon allemaal met die slijpsteen. Hij wilde per se weten hoe en waarom die slijpsteen daar in de kant van de weg lag. Wat bleek nou, in 1927 is die molen door een blikseminslag in de fik gevlogen en helemaal afgebrand. Verschrikkelijke gebeurtenis natuurlijk, helemaal in zo’n klein buurtschap als Kalslagen waar nooit wat gebeurde. Maar nuchter en praktisch waren ze hier toen ook al. Alle puin en afval van die molen hebben ze ter versteviging van de veendijk gewoon in het dijktalud gegooid. Die ouwe versleten slijpsteen bovenop. Niet als gedenkteken zoals ze nu zouden doen, maar gewoon als markering. Dan wisten ze waar ze de dijk hadden verstevigd; hoefden ze naar die plek de komende jaren niet meer om te kijken.”

“Maar nu heb je nog steeds geen antwoord op je vraag, hé Vladimir. Kom eens dichterbij bij me zitten, je hebt zulke mooie ogen.” Vladimir

doet alsof hij haar niet begrijpt. Annie lacht om haar eigen brutaliteit. Sinds Henk definitief besloot op een aparte kamer in een eenpersoonsbed te gaan slapen, ging de fantasie met haar aan de haal. Zonder resultaat overigens. Het was vooral verbale brutaliteit. “Ik zal je niet verder plagen hoor, en mijn verhaal verder vertellen... Nadat Henk het mysterie van de slijpsteen had ontrafeld, dook hij dieper in de geschiedenis van de molen. En waarom deze in de volksmond Moordmolen werd genoemd. Een naam die door het brommerincident een dubbele betekenis voor hem had gekregen. Hij kwam tot de onthutsende ontdekking dat op diezelfde plek in 1725 ook een Antje Romeijn om het leven was gekomen. Uit stamboomonderzoek bleek het familie te zijn. Die Antje van 250 jaar geleden, woonde samen met haar broer Cornelis, die molenaar was op die molen. Rondzwervende zigeuners zouden haar en haar broer de keel hebben doorgesneden en geld en sieraden hebben geroofd.” Vladimir kijkt bedremmeld naar het gouden kettinkje dat om zijn vingers bungelt. “Tja, daar zit je dan hè. Met opeens een heel zwaar verleden dat zo meteen weer om je hals bungelt. Til er niet te zwaar aan joh. Jij kan er toch niets aan doen dat jouw verre voorfamilie ooit een roofoverval heeft gepleegd op de Kalslager molen. Als we iedereen afrekenen op het verleden van zijn voorfamilie wordt het een gekke boel. Henk z’n vader was fout in de oorlog en mijn overgrootvader was kapitein op een schip dat slaven vervoerde van Afrika naar Suriname. Zo hebben we allemaal wel wat aan onze fiets hangen.”

“Maar dat kettinkje met inscriptie verklaart wel de hartstilstand van Henk. Hij kon een zo’n tastbare confrontatie met het verleden niet aan. Love kills. Ook al is die liefde bijna 50 jaar oud. Nou ja, misschien maar het beste voor iedereen ook. Voor mij in ieder geval wel. Eindelijk krijg ik de kans de bloemetjes buiten te zetten. Ik ben die benepenheid in dit dorp en het nare weer in dit kikkerlandje meer dan zat. Henk heeft flink wat geld achtergelaten. De sukkel heeft zijn hele leven enorm krenterig geleefd. Tijdens zijn leven was ik daarvan de dupe, nu ie dood is pluk ik er de vruchten van. Ik ga een mooi huisje kopen aan de Spaanse kust. Of daar aan de Zwarte Zee in Bulgarije. Mag jij de boel komen stuken Vladimir. Goeie deal?” 🍷